

ŞEFİK HÜSNÜ'NÜN BÜYÜK HESAP HATALARI

5 Ekim 2024

Yıldırım Koç

Eski TKP'nin İkinci Dünya Savaşı öncesindeki dönemde başarısızlığının önemli nedenlerinden biri de, önder kadrolarının siyasi değerlendirmelerindeki yetersizliklerdi. Gerçekliği doğru kavrayamayanların doğru politikalar üretmesi mümkün değildir.

Bu yıllarda eski TKP'nin en önemli yöneticisi, Şefik Hüsnü idi.

Şefik Hüsnü, Türkiye komünist hareketi tarihinde önemli ve saygın bir yere sahiptir. Bir hekim olarak tercih etseydi çok rahat bir yaşam sürebilecek olmasına karşın, hayatını sınıfsız ve sömürsüz bir dünya mücadelesine adanmış, büyük fedakarlıklar yapmıştır. Ancak bu büyük fedakarlıkları, onun siyasi gerçekliği doğru kavradığı ve ona uygun politikalar ürettiği anlamına gelmemektedir. En büyük hatası, emperyalist işgal altındaki İstanbul'da kalması, işgale hiçbir şekilde etkili bir tepki göstermemesi, Anadolu'da verilen kurtuluş mücadelesine katılmamasıdır. Anadolu'daki kurtuluş mücadelesinden o kadar kopuktur ki, Sakarya Zaferi'nden sonra bile, 1 Mayıs 1922 için İstanbul'da çıkarılan İstanbul Komünist Grubu bildirisinde işgal lanetlenmemekte, Anadolu'daki mücadele desteklenmemektedir. 1 Mayıs 1922 günü Şefik Hüsnü'nün miting konuşmasında da aynı büyük hata söz konusudur. (Bildiri ve Şefik Hüsnü'nün konuşma metni için bkz. Akbulut, Erden – Tunçay, Mete, *Türkiye Komünist Partisi'nin Kuruluşu, 1919-1925*, Yordam Kitap, İstanbul, 2020;185-188)

Şefik Hüsnü'nün birkaç olaydaki yaklaşımı, gerçeklikten ne kadar kopuk olduğunu ve çok yanlış politik analizler yaptığını göstermektedir. Ancak Şefik Hüsnü, kendisinin gerçekçi, Mustafa Kemal Paşa'nın ise ütopyik olduğu kanısındadır. Halbuki Mustafa Kemal Paşa'nın büyük başarısının nedenlerinden biri, müthiş bir gerçekçi ve zamanlama ustası olmasıdır. Şefik Hüsnü'de ise bu tür özellikler yoktur.

Şefik Hüsnü, Komünist Enternasyonal'e gönderdiği 3 Mart 1924 tarihli raporunda, Mustafa Kemal Paşa'nın nasıl bir "ütopyik reformcu" olduğunu yazmaktadır:

"Hükümetlerimiz -ve hepsinden de çok, Mustafa Kemal- ütopyik reformculardır. Soyut kavramlarla dopdoludurlar ve gerçekçiliğin gereklerine yeterince nüfuz etmeyi başaramamaktadırlar. 1789 Fransız Devrimi'ni epeyce incelemişler ve onu harfiyen taklit etmeye çalışmaktadırlar. Nihayet psikolojilerini tek sözle nitелеmek gerekirse onlar için formalist/biçimci denebilir; biçimlerin ve kanunların faziletine müthiş inanmaktadırlar." (Akbulut-Tunçay, 2020;412)

Şefik Hüsnü'nün çok ciddi hesap hatalarından biri de, 1923 yılı başlarında İttihatçıların kalıntılarıyla işbirliği yaparak, Mustafa Kemal Paşa'nın yönetimini devirebileceği beklentisidir. Anadolu'daki Kurtuluş Savaşı sürecinde yaşanan iç çelişki ve gelişmelerin tümüyle dışında olan Şefik Hüsnü, İttihatçıların kalıntılarının büyük çoğunluğunun artık Mustafa Kemal Paşa'nın kadrosunda yer aldığı farkında değildir. İttihatçıların bir bölümü ise daha sonra 1926 Suikast Davası'nda asılmıştır. Anadolu'daki mücadelede yer almayıp yıllarını işgal İstanbul'unda işgale karşı çıkmadan rahat bir biçimde geçiren Şefik Hüsnü, hayattan kopuk olunca, böyle hatalar yapmaktadır.

Erol Ülker'in yazısında, Şefik Hüsnü'nün 1923 yılı başında İttihatçılarla ilişkiler konusuna nasıl yaklaştığı anlatılmaktadır:

"İKG (İstanbul Komünist Grubu,YK) liderliği, Numan'ın İttihatçılarla ilişkisinin tamamen farkındadır. Şefik Hüsnü, Ocak 1923 tarihli bir raporunda 'küllerinden doğan' İttihat ve Terakki'den bahsetmekte, Numan'ın işçiler arasında yoğun bir faaliyet gösteren bu İttihatçı çevre için çalışmakta olduğu görüşünü dile getirmektedir. Hatta Şefik Hüsnü'yle çalışan kimi işçi temsilcileri de söz konusu İttihatçı çevreyle bağlantılıdır. Yine de İKG, işçi hareketi içinde Numan ve arkadaşlarıyla birlikte çalışmaya devam etmektedir. Şefik Hüsnü'nün değerlendirmelerinde işçi hareketi içinde gelişen bu işbirliği siyasal olarak daha genel bir öneme sahiptir. Şefik Hüsnü, komünist hareketin bağımsızlığını koruyarak muhalefet partisinin, yani İttihat ve Terakki'nin otoritesinden faydalanma stratejisini benimsediğini vurgular ve bu stratejinin iki temel hedefi olduğunu belirtir. Bunlardan biri güçlü bir emek örgütlenmesinin oluşumunda Numan Usta'nın prestijinden ve işçiler üzerindeki etkisinden faydalanmaktır. Diğeriyse **muhalefetle çalışarak iktidar partisinin keyfi tutumlarına engel olmak ve mümkün olduğu takdirde onu iktidardan düşürmektir.**" (Ülker, Erol, "Cumhuriyet Kurulurken Sol," Toplumsal Tarih Dergisi, Ekim 2023)

1923 yılında komünistlerin İttihatçılarla işbirliğini temel alan bir siyasi strateji öngörmek, büyük ve hayati bir hatadır.

Şefik Hüsnü'nün gerçeklikten ne kadar kopuk olduğu, Mustafa Kemal Paşa'nın ise son derece gerçekçi bir biçimde şartları zorlayarak olgunlaştırdığı, cumhuriyetin ilanı konusunda Şefik Hüsnü'nün itirazında görülebilir.

Şefik Hüsnü, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'ne gönderdiği 15 Kasım 1923 tarihli raporunda, Cumhuriyet'in ilanını zamansız bulmaktadır:

"**Tartışma tüketilmeden, beklenmedik bir anda cumhuriyet ilan edildi.** Mustafa Kemal kendisini devlet başkanı seçti. Bu komedi, başkanları Fethi Bey'in istifasıyla kıskırtılan bir vekiller krizi vesilesiyle oynandı. Bütün iş, Halk Partisi ile Meclis arasında, hemen hemen tartışılmaksızın, dört saatte kotarıldı. **Milletin iradesine karşı uygulanmış bu şiddet, kamuoyunda son derece olumsuz bir etki yarattı.** Cumhuriyeti alkışlamakla birlikte, bir ahbapçavuşlar grubunun, Kemal lehine bir diktatörlük rejimi kurma niyetlerini anında açığa vurduk. Böyle bir ihtimale karşı tüm devrimcileri uyardık ve onları, ulusal egemenliğe karşı böylesi bir tehdidi önlemek için güçlerini birleştirmeye çağırdık." (Akbulut-Tunçay,2020;378)

Şefik Hüsnü, 1923 yılı Türkiye'sinde saltanatın kaldırılması ve cumhuriyetin kurulmasının oy sandığıyla gerçekleştirilemeyeceğini anlamamaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın kararlı tavrı olmasaydı, saltanatın kaldırılabilmesinin, cumhuriyetin kurulabilmesinin ve de halifeliğin sona erdirilebilmesinin mümkün olmadığını bugün bile çok daha açık bir biçimde görebiliyoruz. Şefik Hüsnü bunları 1923 yılında görememektedir. Cumhuriyetin ilanını "milletin iradesine karşı uygulanmış şiddet" olarak değerlendirmesi, onun halkı tanımaktan ve Kemalist devrimi anlamaktan ne kadar uzak olduğunun göstergelerinden biridir.

Şefik Hüsnü, Komünist Enternasyonal'e gönderdiği 15 Kasım 1923 tarihli raporunda, halifeye dokunulmamasını da talep etmekte ve "şu an için, halifenin, ruhani lider olarak görevlerini yerine getirebilmesi için tedirgin edilmemesini istiyoruz. Ankara hükümetinin bu işlere karışmasından ne Türkiye'nin, ne de Müslüman dünyasının bir çıkarı olur" diyebilmektedir:

“Şimdi saltanat yanlısı hareketlenmeye karşı koymak için, halifenin istifa edeceği yönünde söylentiler yayılıyor ve hükümet yanlısı basın halifelğe dayalı saltanata karşı karalama kampanyası yürütüyor. En geri bilinç düzeyindekiler bile, milliyetçilerin hedefinin, halifeliğin boşalması durumunda, tüm Müslümanların en yüksek önderi olarak Mustafa Kemal’i seçtirmek olduğunun farkına varıyor. Bu tepkilerin en felaketi olur, zira böylece, geçmişte olduğu gibi, dünyevi iktidar ile uhrevi iktidar tek bir kişide toplanmış olacak. Böylece bir başka yoldan eski feodal rejime dönmüş oluruz. Bu kadar çaba ve bu kadar fedakarlık, bir hanedanı devirip, yerine bir başkasını geçirmek için harcanmış olur. Dolayısıyla, şu an için, halifenin, ruhani lider olarak görevlerini yerine getirebilmesi için tedirgin edilmemesini istiyoruz. Ankara hükümetinin bu işlere karışmasından ne Türkiye’nin, ne de Müslüman dünyasının bir çıkarı olur.” (Akbulut-Tunçay,2020;378-379)

Şefik Hüsnü, Mustafa Kemal Paşa’yı ütopyik bulan, Anadolu’daki iç iktidar mücadelelerinin farkında olmadığı için Mustafa Kemal Paşa’nın iktidarını devirmek için İttihatçıların kalıntılarıyla ittifakı temel politika olarak benimseyen, cumhuriyetin ilanının erken olduğunu ileri süren ve halifenin tedirgin edilmemesini isteyen, Anadolu’da Sakarya Zaferi’nden sonra bile emperyalist işgal altındaki İstanbul’da düzenlenen 1 Mayıs mitinginde bu mücadeleyi sözle olsa bile destekleyemeyen, Sovyet Rusya’yı öven bir kişiydi. Böylesine temel konularda bu kadar büyük yanlışlar yapan, siyasal durum ve gelişmeler konusunda son derece öngörüsüz bir kişinin siyasette başarı şansı olamazdı; nitekim olmadı.